

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՈՒՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սմբերիկայի համար տարեկան 4 տարի թղթով... 20 ֆրանկ... Տնօրենության ինքն կը վճարէ փոստի ծախքը...

Բ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 79

1887 ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՅԻՍ 16 (Հ. Տ.)

ՇԱՐՈՒ

Կը հրատարակուի Վշ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մանուցումներ կը ներդրուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով... Մանուցման 1 միջակ դիրք 1 սանդիւխ կարժէ... 1 գլխագիրը 2 սանդիւխ...

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ԲՈՎԱՆ ԳԱՅԻՆ ԹԻՒՆ

Պ. Չմշկեանի քառասունհինգամեակի հանդիսը... Չմշկեանի քառասունհինգամեակի հանդիսը... Չմշկեանի քառասունհինգամեակի հանդիսը...

Պ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ

ՔԱՆՈՒՆԻՆԵՐԱԿԱՆ ԶԱՆԴԵՍՈՐ

Ապրիլի 30ին, երեկոյեան, Թիֆլիզի թատրոնում տեղի ունեցաւ հայերէն համար մի վերին աստիճանի ուրախացի երեկոյթ... Կատարուի էր հայ թատրոնի միջոցով...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԻ ՎՐԷԺ

(ՊԱՅՄԱՆԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ)

ՆՈՒՅՐ

ՀԵՐՈՍՈՒՆՈՍ ՀԱՄԱԿՐՈՂ ՀԱՅՈՒՆԻՆԵՐԻՆ

Ա. — Խորհրդաւոր երկիր

Արցախ...

Բարձր ու վայրենի աշխարհ: Մի խոնարհ միջոցաւ կախաւոր է նրա վրայ: Տարուայ շատ կէտը ձմեռուայ բաժինն է, ձիւնն ու մուշքը հեռանում են միայն այն միջոցին, երբ գիմարի Վարդ Գեորգի հովիտը մի իրական գեղջիկ է փոխում, երբ այդ գետի առեղծոքային Աղուանից գաղտնիքը բռնանում են օձն ու կարիճը, մոծակը և սոսկալի ջերմաստիճանը: Այդ միջոցին Արցախը մի հիմարի երկիր է:

Արցախ...

Լեռներ և լեռներ ամեն տեղ... Դա լեռների մի տեսակ, անձուռնի և խառնի-ձաղանձ կոյտ է, որ, կարծես, առատաբերական տիտաններն են թափել իրանց վայրենի զուարճութեան համար:

Այդ լեռների լանջերը, ստորոտները, հովիտները ծածկուած են լինում չքեղ խոտալոյս բուսականութեամբ: Երբ հա-

զահիճում և պատշգամբում տեղաւորուելին հասարակութեան բոլոր գաղափարների ներկայացուցիչները: Ներկայ էր Հայի խելքը, գրիչը, հաւրումը թիւնը, գեղեցիկ թիւնը: Մի խօսքով այնտեղ էր ամեն ոք, ով նախանձախելի էր Հայի մասերը և բարոյական յառաջդիրութեան Կալին և շատ օտարականներ:

Երբ թատրոնը արդէն ծայրէ ծայր լինէր, բարձրացաւ վարագոյրը, երեւեցաւ յարգելի յորէլեարդ Կարգինալ Ռիշելիոյի դերուժ: Ներկայացվում էր այդ պիեսայի Կարգ-գործու լիւնը: Հասարակութիւնը, երախտալիտական խորին զգացմունքներով զրդուած, յարգելի Պ. Չմշկեանին ընդունեց բռն և երկարատե ծափահարութեամբ: Վերջապէս տիւրեց լուսնին և բեմային քաղցի մէջ երկար տարիների ընթացքում բոլորած գերասան-յորէլեարդ զգացումը ողով և յուզուած սրտով, իւր սիրելի արհեստակիցների հետ, կատարեց նշանաւոր դրամայի Կարգ-գործու լիւնը: Ոգեւորութիւնը ընդ-

բաւի երկինքը իր չքնաղ կառուտակի դէմքից սրբում է խիտ ամպերի կուտակները, ու սկսում է ժպտալ, այդ անկանոն խառնուածքը, այդ լեռների թագաւորութիւնը կենդանանում է: Գիւղը սկսում է իր կեանքը, մարդը տիրում է այդ մեծամեծ բարձրութիւնների վրայ: Նրան տեսնում են թէ՛ սեպագած գաղաթների զբլիւնին, թէ՛ խոր ու մութ անդունդներում, թէ՛ հովտի մէջ, և թէ՛ լեռնային պարսպանման լանջը քերելիս մազկցելիս:

Ահարկու, անմառային են լեռնային բնութեան ամբողջութիւնները: Գետ մարդու պատերազմական հանձարը զրանց առջեւ այժմ էլ պիտի խոտովանի իր աղ-ղայութիւնը: Դրանք, այդ ամբողջութեաններն էին, որ Հայաստանի ճակատագրական արեւհեղութիւնների ժամանակ մի թշուառ բայց յուսալի ապստամբարան էին տալիս մի բուռն հայերին, որոնք ապրիլ էին ուղում, և այնքան քաղցր էր այդ ապրիլը փափաղը, որ արջերի ու ձիւների թաղաւորութեան մէջ հիմնեցին մի նահապետական անկախ ժողովրդապետութիւն, որ կենդանի մնաց երկար ժամանակ:

Հայրենի լեռները իրանց դրոշմը դրել են իրանց հարազատ որդիներին վրայ, և Արցախեցի հայը նույնպէս մտայն է դէմքով, անհրապար, ինչպէս և իր լեռները: մարմինը առողջ, ջրտ ու պինդ, հոգին անխռով, միտքը սահմանափակ, սիրտը խորհրդալոյս, առանձնաւոր:

Հանուր էր: Ամեն ոք աշխատում էր զսպել իւր զգացմունքը, որպէս զի ընդհանուր զգացումը գերասանների աղբու խաղը: Խաղը տեւեց կէս ժամ, որի միջոցին հանդիսականների ուշ ու միտքը հեռանում էր յարգելի Չմշկեանին: Վերջապէս վարագոյրը ծածանուեց, բեմը քողարկուեց և թատրոնի գահին շորեց զրդուայ հանդիսականների միահամուռ ու յանկարծակի ծափահարութեամբ և ուրախ խաղից դուռնալով: Անթիւ անգամ յարգելի Չմշկեանը բեմ հրաւիրուեց: Խաղամիջոցում բոլոր ներկայ եղողների գէմքերի վերայ նկատվում էր ներքին դահլւթեան և ախորժելի զգացմունց ժպիտ:

Կար մի ընդհանուր ոգի, որ այդ երեկոյեան միայնում էր տարբեր ուղղութեան, տարբեր դիրքի բոլոր ներկայ հայերի սրտերը: Այդ թատրոնի առաջին քսան և հինգամեակին էր, որին յայտնով լեցան հայը հանդիսւում էր ի դիմաց յարգելի Չմշկեանի: Վարագոյրը կրկին բարձրացաւ, հանդիսականները տեղաւորուելին և

Ահա մի այդ տեսակ ժողովրդի մէջ ենք մենք ներկայ ժամանակից մի հարիւր յիսուսն տարի առաջ: Մենք գնացել ենք Աւետարանից դուրս, Վարանայի գաւառի կետրոնը: Նա շինուած է մի լեռնային բարձրաւանդակի արեւելեան ստորոտի մօտ: հարաւային կողմից նոյնպէս ընկած է մի լեռնաշար, որ բաժանվում է գիւղից մի փոքրիկ ձորակով: Արեւմտեան բարձրութիւնը այդ ժամանակ կը բուռն էր իր գաղաթի վրայ մի խառնաղ-սակ շինութիւն: Դա կուսանոց էր, աշխարհի անմեղներից փախած փաղկատուն կոյսերի հանգստատեղին:

Մենք ընթերցողի հետ մտել ենք գիւղ մի այնպիսի ժամանակ, երբ այդ երկրի տէրը, Մելիք-Շահնազարեան Մելիք-Յուսէինը վախճանուած էր: Կառավարութիւնը թէեւ մնացել էր նրա կնոջ Աննա-Խաթունի ձեռքին, բայց երկրի տէր էին Հաջվում Օսմանյեք, որ տիրել էին Արցախին, խելով այդ աշխարհը Պարսից ձեռքից:

Բ. — Ծնող ու սրբի

Թէեւ Բարեկենդանի վերջին շաբաթն է, բայց Վարանայի արեգակը այնքան տաքացրել է Աւետարանից գիւղը, որ Մելիքի մարդիկ կէսօրուայ ճաշը պատրաստում են մատուցանել բակում, բայց օդի մէջ: Փշոււմ էր մի անուշիկ հով, որ վաղահաս գարնան գալուստն էր աւետում

այս անգամ երեւան եկաւ Պ. Յ. Գամեանը — հայ բեմի այդ պարծանքը — և կատարեց Շէքսպիրի Համլետ ողբերգութեան Յրդ. արարուածը: Մի առանձին ոգեւորութիւն էր զգացվում Պ. Աղամեանի մէջ այդ երեկոյ, — և այդ ոգեւորութիւնը հեռանք էր այն բուռն սիրոյ, որ նա ունէր գէպի հայ թատրոնը, որի յառաջիկայի մեծ նախադրեց մշակի երկարամեայ անխնայ աշխատանքը ստեղծում էր այդ երեկոյ: Ո՛րքան ողբու, ո՛րքան դիւմի էր Պ. Աղամեանը այդ երեկոյ, և ո՛րքան բարեխիղճ և գովասանաց արժանի էր միւս գերասանների խաղը:

Հասարակութիւնը Աղամեանին մի քանի անգամ հրաւիրեց բեմ ստալիկ ծափահարութեամբ: Երբ որդի խաղաւ միջոցից յետոյ կրկին երեւեցաւ բեմի վերայ յարգելի յորէլեարդ Պ. Սուրբուկեանի առեղծոք Պէպոյի դերում: պիեսայի երկրորդ գործողութեան մէջ: Այս անգամ բեմի վերայ ներկայացաւ և Տիկին Մարիինի Չմշկեանի Էփիմիայի դերում: Հասարակութիւնը

և հրաւիրում էր մարդկանց ուրախ լինել:

Բայց ոչ բարեկենդանը, ոչ գարնան գալուստը չեն ուրախացնում Մելիք-Յուսէինի այրիին, Աննա-Խաթունին: Նա հողով տիրուր է, թէեւ ըստ սովորականին զուարթ երես է: Նա մի վառահար կին է, որի խնամակալութեան յանձնուած մի ամբողջ գաւառի հոգսերը չէին կարողանում խել նրա յիշողութիւնից մի նշանադրութիւն, որ մի քանի ժամանակ դրանից առաջ կատարուել էր այդ տան մէջ: Աննա-Խաթունը թէեւ իրրեւ մի հմուտ տնային, շարժողութեան մէջ էր, վերահասու էր լինում ամեն տեղ, պատուէրներ էր տալիս ճաշի մասին, բայց ծառաներից ծածուկ չէր որ տիկինը փոխուած է, որովհետեւ շուտ նեղանում է, առաջուայ պէս երկար ու բարակ բացատրութիւններ չի անում, մինչեւ անգամ ոչնչի տեղ է դնում ծառաների զանցաւորութիւնները: Նա շուտ շուտ հրամայում է աշխատել կերակուրները ըստ պատրաստել, ամեն ինչ կարգին պահել, միեւնոյն ժամանակ մի յոգնած մարդու էր նման, որ կարծես ասում էր. « Ես, որքան ուրախ կը լինիմ, թէ ինձանից չը հարցնէք թէ ինչպէս պէտք է անել, որ կամքս կատարուած լինի »:

(Շաբաթակցիկ) Բ. Ա. Գ.

Հանդիսացաւ ճառի յարգելի կողմէն
ցին ընդունեց անբնդ հոտ ծափահա-
րութեամբ և կեցցէնքով: Տիկին Զր-
միշկեան, որ երկար տարիներէ ըն-
թացքում ձեռք ձեռն աշխատել է
խորանիւնջ ամուսնու հետ հայ թա-
րանի համար, համեստ կերպով, բայց
յուզումով, ընդունեց հանդիսական-
ներէ երախտագիտութեան արտայայ-
տութիւնը: Տիկին Զմիկեան հայ կնոջ
առաջինութեան, աշխոյժի, եռանդի
այդ տիրաւորը, ծանրաբեռնաւ լինե-
լով իւր ընտանիքով, կրեւով հայ դե-
րասանուհու ճակատագրի դառն հար-
ուածները, երբեք չէ յուսահատուել
երբեք չէ բողբոջել իւր թշուառու-
թիւններէ դէմ: այլ միշտ յոյսերով
լեցուն ծառայել է հայ բնակին, իրեն
մի կատարեալ դո՛ւր գեղարուեստին:
Ծոնք եւք դնում հայ կնոջ այդ անձ-
նուէր գործունէութեան տո՛ւնը: Տայ
Աստուած, որ օրինակները բաղմու-
նան:

Յարգելի Զմիկեան, որ միշտ կեն-
դանդեղ է զարմանալի համութեամբ
Պէպոյի տիրաւոր և որի ստեղծման գը-
լիտար պատճառն էինքն է եղել, այդ
երեկոյ հիանալի էր: Իւրաքանչիւր
ըսպէ՛ նորան հանդիսականները ընդ-
հատում էին ծափահարութեամբ և
կեցցէնքով: Գիտար է նկարագրել
այն ընդհանուր սեփարութիւնը, որ
տիրում էր ամբողջ ժամանակ, երբ
բնակի վերայ էր Պ. Զմիկեան իւր ա-
մուսնու հետ:

Անցաւ երբորդ խորամիջոյք և հան-
դիսականներէ ասջիւ բացուեց մի այլ
տեսարան: Բնակի աջ կողմում, ձեռք
մի կողքակի սեղանի ծայրին յենած,
կանգնած էր հսկայախաւով յարե-
կարը: Նորա դէմ, բնակի ձախ կող-
մում, կիսաբոլորակ կարգով շարուած
էին, պատկերը և ուղեբնակը ձե-
ռին, նստա, օրնք գրաւոր և բե-
րանայի կերպով պատրաստուել էին
չնորհաւորելու հանդիսացաւ ճառին:

Նախ տեղոյին ուսու դրամատիքա-
կան խմբի միջոյ, որ ներկայ էր բնակի
վերայ, առաջ եկաւ կառավարիչ Պ.
Փօրկաթի և, իւր խմբի կողմից նուի-
րելով մի վառաւոր սրտի, կարգաց
մի շնորհաւորական գեղեցիկ ուղերձ:

Պ. Զմիկեանը զգայուն ձայնով բե-
րանայի շնորհակալութիւն յայտնեց
ուսուայ խմբին: Նորա ճառը համա-
ռօտ էր, բայց ազդու և խելացի:
Նա յայտնեց իւր խորին յարգանքը
ուսուայ բնակին, և ցանկացաւ, որ այդ-
բնակ միշտ կանգուն մնայ այն բարձ-
րութեան վերայ, ուսկից կարողանայ
օրինակ դառնալ հայ բնակին և հայ
դերասաններին:

Յետոյ Պ. Արաշիգլէ վրայ լեզուով
կարգաց զգացմունքով լի մի ուղերձ
վրայ թափարանի կողմից և տուաւ մի
գեղեցիկ պատի: Պ. Զմիկեան նոյնպէս
յայտնեց իւր շնորհակալութիւնը, ըստ
արժանայն, վրայ լեզուով: Միեւնոր
ժամանակ նա համառօտ կերպով ցոյց
տուաւ այն գաղափարական միութիւ-
նը, որով կապուած են իրարու հետ
հայոց և վրայ թափարանները, և ցան-
կութիւն յայտնեց, որ միշտ երկու
ազգիքի զարգացման այդ տարրը —

թափարանը — յառաջդիմութեան առ-
պարէզում ընթանայ համերաշխու-
թեամբ և իրարու օգնելով:

Պ. Ագամեանը, հայոց գրամատի-
քական տեղումի կողմից բերանացի
կերպով շնորհաւորելով Պ. յարեկեանին,
համառօտ նկարագրեց այն երախտա-
քը, որ Պ. Զմիկեանը արել է հայ թա-
րանական գործին: Ահա մեր նուիրեց
մի գեղեցիկ պատի:

Ապա Պ. Տէր Մարկոսեան կարգաց
Թիֆլիզի հայ մամուլի — «Արձագան-
ք», «Մշակ»ի և «Աշխուր»ի — կող-
մից հետեւեալ ուղերձը:

Յարգելի բարեկամ Դեղք Զմիկեան

«Թիֆլիսի հայոց մամուլը իւր հա-
մար ուրախալի պարտաւորութիւն է
համարում ողջունել Զեյ այսօր, երբ
հայոց հասարակութիւնը տօնում է
Զեյ քան և հինգամեայ բնական
գործունէութեան տարեգարծը:

«Բաղաբակիրթ և ինքնաճանաչ
հասարակութիւնների մէջ դերասան
դառնալ նշանակում է բնորել իւր
համար նիւթական տեսակետից շահա-
ւէտ ապարէզ, — մեզանում, ընդ-
հատումին, դերասան դառնալ նը-
շանակում է իզէպիտ լինել, զո-
հել իւր անձն ու իւր նիւթական առ-
պարէզը վերացական գաղափարին:
Մեզանում նիւթագէտ վարձատրուած
է գեռ եւս մի միայն ձեռքի աշխա-
տանքը, իսկ մասաւոր, գաղափարու-
կան գործունէութիւնը ամենեւին չէ
վարձատրուում:

«Դուք, բարեկամ, Զեյ ամբողջ
կեանքում, ցոյց տուեցիք, որ գա-
ղափարը Զեյ անձնական նիւթական
շահերից վեր էիք դառնում: Դուք ար-
համարհեցիք կեանքի նիւթական ա-
պահովութիւնը, հաստատ հաստա-
կական ապարէզը՝ որպէս զի նուիրէք
Զեյ անձը ազգի կրթութեան գործին:

«Ոչ բնակ, որին Դուք անձնու իրա-
բար ծառայեցիք քան և հինգ տարի
շարունակ, ոչ էլ գրիչը, որ նոյնպէս
ձեզ օտար չէր, չը տուեցին ձեզ եր-
բէք ոչինչ նիւթական ապահովու-
թիւն, — բայց դարձեալ Դուք առ-
կանութեամբ շարունակեցիք Զեյ ամ-
բողջ կեանքի ընթացքում որոտով ծա-
ռայել բնակին և մամուլին՝ կենդանի
խօսքին և տպագրական խօսքին:

«Հայոց բնական գործի կարա-
պետներից մէկը լինելով, Դուք շա-
րունակեցիք այդ գիտար ապարի-
զում մաքաւել մի կողմից՝ ամեն տե-
սակ գիտարութիւնների և խոչնդոտ-
ներէ դէմ, իսկ միւս կողմից՝ Զեյ չը-
շապատող սպանիչ անտարբերութեան
դէմ: Իզէպին Զեյ հոգու և սրտի
ամբողջ պիտերը նուիրելու համար,
Դուք ստիպուած էիք, Զեյ ապրու-
ած պահպանելու նպատակով, գիտել
կողմնակի աշխատութիւններին, որոնք
ոչինչ կապ չունէին գեղարուեստի
հետ, լուս հասկանալով, որ մեզանում
դերասան, թատերագրող, հեղինակ,
բանաստեղծ, կամ հրապարակութեան
լինել նշանակում է անձնագործութիւն
անել, ոչ թէ միայն նիւթագէտ եր-
բէք չը վարձատրուել, բայց և մեծ
մասամբ մինչեւ կեանքի վերջը բարո-

յական վարձատրութիւն էլ չը ստա-
նալ իրանց ժամանակակիցներից:

«Այդ է պատճառը, որ Թիֆլիսի
հայոց մամուլը ողջունում է Զեյ այ-
սօր ոչ թէ միայն որպէս հայ դերա-
սանին, այլ և որպէս քաղաքակրթ-
ութեան գաղափարի կարապետներից
մինն հայերի մէջ, որպէս անձնուէր
և անշահաւէր հասարակական հայ
գործիչին:»

Մամուլից յետոյ Պ. Շիրվանզատե
կարգաց հայ գրողների կողմից մի ու-
ղերձ:

Այնուհետեւ Պ. Առաքելեան կար-
գաց Թիֆլիզի երիտասարդութեան
ուղերձը որի մէջ կար և հետեւեալը:

«Զեյանից սովորած ենք յուսալ և
հաւատալ: Ներդրումիս եղեք և ըն-
դունեցէք մեր վտրիկ բնծան: Եթէ
այս չնշին նուէրը Զեյ պիտանի եւս
չը լինի, գուցէ, ըստ մեր երիտա-
սարդական հաւատի, գուցէ, ասում
ենք, մի օր բաղդի բերամբ, այս
ներքին փոխառութեան վիճակաւ
սը կարողանայ տալ Զեյ որդորը մի-
ջոյ, որ նորա եւս հետեւելով Զեյ
անձնուէր քայլերին, ոչ այնքան տու-
ժեն և ոչ այնքան ճշունին նիւթա-
կան գործարարութեանց տակ, որքան
Դուք, մեր սիրելի Գեորգ: Կեցցէք:»

Դեղեցիկ գաղափարայ պատկի հետ՝
երիտասարդութիւնը Զմիկեանին նը-
ւիրեց ներքին փոխառութեան մի
խաղարկաւ տոմակ և բանկային դը-
րամարկաւ տոմակներ:

Դերասան Պ. Միրաբեան կարգաց
մի ընդարձակ ուղերձ, ուր մանրա-
մասնորէն թուած էր այն բոլորը, ինչ
որ արել է Պ. Զմիկեան քան և հինգ
տարուայ ընթացքում:

Ապա կրէին առաջ եկաւ Պ. Ագամե-
ան և կարգաց իւր յորինած մի ու-
տանաւոր գերասանական խմբի կող-
մից, որից յետոյ չորս հայ դերասա-
նուհիներ նուիրեցին Զմիկեանին մի
մեծ պատի: Այնուհետեւ Պ. Ագամե-
ան բերանացի կերպով հայորդեց,
թէ հանդիսի սովոր ստացուած են ե-
ւրք հեռագիրներ — Կարա Մուրզա
խմբի կողմից, արհեստաւորներից և
ուսանողներից: Բազուից Պ. Բունի-
աթեան նուիրում է Պ. Զմիկեանին կէս
գէտեատին նուիրելով հոգ: Փոթից
Պ. Մեհիք-Հայկազեանը հեռագրով,
ինչան սիրայ գէտի հայ թափարանը,
նուիրում է երեք հարիւր բուրլ յօ-
բէլեարին և մէկ հարիւր բուրլ հան-
դուցեալ Ամերիկեանի ազգաւորը:
Իւրաքանչիւր ուղերձը վերջանա-
լուց յետոյ հասարակութիւնը անդա-
գար ծափահարում էր և Պ. Զմիկեան
զգայուն ձայնով համարվում էր, ուղերձ
կարգացողների հետ:

Ուղերձները վերջանալուց յետոյ,
հայ դերասանական խումբը, երա-
ժշտական խմբի աշակցութեամբ, եր-
գեց «Վանեցոյ խաղաղայն» երգը:
Եւ յետոյ հանդիսականները անթիւ
անգամ բնի հրաւիրեցին Պ. Զմիկեա-
նին: Վերջապէս թափարանը դատարկ-
ուեց, բայց մի խումբ բնասեցներ
դեռ երկար և երկար ժամանակ ծա-

փահաւում էին, այնպէս, որ Պ. Զր-
միկեան ստիպուած էր անդադար ե-
րեւալ:

Ապրիլի 30ը հայ թափարանի պատ-
մութեան վառաւոր էլը պիտի կաղ-
մէ: Ուստի մաղթենք անկեղծ հոգ-
ւով, որ հայ հասարակութիւնը ար-
ժանանայ շատ սպեղանի ուրախալի
օրերի:

(ԱՐՁԱԳԱՆՔԻ Լ.Գ. քաղաւած)

ԶԵՐԲԱՅԱՆԻԹԻՆԵՆԵՐՆ ՅԵՒԴՈՒԿԻԱ

Առէլ յառաջ հրատարակած ենք
արդէն Թիւրք կառավարութեան ա-
րած ձերբակալութիւններն Փոքր-Հա-
յաստանի Եւդոկիա (Թուրքա) քաղա-
քին մէջ: Այս անգամ Կ. Պօլսէն մա-
լիս 2/14ին մեկ գրուած մի նամակ կը
հաղորդէ մեզ հետեւեալ մանրամաս
տեղեկութիւններն:

«Պոն. Գեորգ Փասպանեան գեռ-
բանան է իւր երկու քեռորդներու
հետ և խիստ հարցաքննութեան են-
թարկեալ: Բանար կը գտնուի նոյն-
պէս Պոն. Ստեփաննոս Հայկունին:

«Ինչպէս արդէն տեղեկացած էք,
Խաղալի նորագ ընտրութեան տառն
վերջնաւորած երկու անդամոց դէմ
յայտարարութիւններ փակցուած լի-
նելով փողոյներու մէջ թրքերէն գր-
ուած, չեմք գիտեր որի կապէ, կա-
ռավարութիւն կատարելի նկատեց
զՓասպանեան և երկու քեռորդներն
և բանտարկեց զիրենք: Եւ կատարեալ
կատնէր մի միայն իւր երկու քե-
ռորդաց այն դիւերը, ըստ տեղական
սովորութեան, այցելութիւն մը տուն և այս
պատճառաւ Առաջնորդարանի դրան
առջեւէն անցնելէն:

«Անցեալ տարի Ս. Ոսկերեքանի
վանքին Տեղաւորութեան ինչաւորէ պատ-
ճառով Աղբատեան Պօլսէն Եփէնալին
շատ զայրացած, իւր քանի մը արա-
նեկաց ձեռքը շատ խռովութիւններ
հանել ուղեց Ազգին մէջ և մինչեւ
իսկ կառավարութեան շատ զրպար-
տութիւններ եղան յայնժամ և մինչեւ
Պատրիարքարան հեռագրեցին թէ
«Արգարեան, Սէֆէրեան, Փասպանե-
ան և Ճգնաւորեան» Փորթուգալ-
եանի ցանած սերմերն են և թէ վը-
տանդաւոր են են:» Բայց յայնժամ
Աղբային իշխանութիւնը զօրաւոր լի-
նելով, ամէն խռովութիւն իւր տեղը
չի՛ղց, Ոսկերեքանի վանքն առնուե-
ցաւ Աղբատեանի ձեռքէն, Ազգային
Վարչութեան անդամակցութեան
պաշտօնակէ եղաւ Աղբատեան և յե-
տոյ երեսփոխանական ժողովոյն մէջ
ալ պարտաւական քուէ տանալով,
անկէջ ալ մերժուեցաւ, իւր կուսակ-
ցութիւն ցրուեցաւ, Վանի կառավա-
րիչն իսկ համազուելով Ազգային Վար-
չութեան գաղտնի արգարութեան տե-
ղի տուաւ, մինչեւ յառաջ կարգի-
ւէր Վանքին Առաջնորդարանի յանձ-
նուիրը:

«Այդ ժամանակ էր որ Սանուց ըն-
կերութեան բոլիկաւով գրուած ե-
րախտային գաղափարներ տուին և թա-
տերական ներկայացումներն արդի-
ւել տուին որոնք նախորդ Միութե-

(1) Այդ նկատմամբ մեր գրած մէկ երկու տող նկատողութիւններն՝ ՆՅԷ չափազանցութիւն չկայ այդ նմանակներ մէջ բոկոյթ գրուած էին։ Իմք.

կամ երկու ընտրելիներէն յետոյ զոր-
կարական գահին : Պիտարը իշխանը
յայտնած է թէ այդ համաձայնութիւն
գծար պիտի լինի քանի որ մի քանի
տէրութիւններ իրար հակառակ կը
նկատեն խնդիրը :

— Հինգշաբթի գիշեր Փարիզի Օ-
բերա-Բոմբըրներ կայացում տրուած
ժամանակ կազմ շարքերէն մին կրակ
առնելով, ամբողջ Օբերան մոխիր դա-
ձաւ : Փախուստի ժամանակ 100ի չափ
մարդ վիրաւորուած և 20ի չափ ալ
մեռած կայ , կը կարծուի :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Յաւերժայիշատակ Թաշեան հան-
գուցեալ Նիկողոս էֆէնի առաջին
աշակերտներէն , ձայնագրութեան և
եկեղեցական երաժշտութեան հմուտ ,
վկայեալ երիտասարդ դասաւանդ մը որ
այժմ Եւրոպայ կը դասնորդի , կը փախա-
քի , ուսկից ալ որ ուղուի , երթալ ու
ժողովել ազգին դիւրամատչելի ամ-
սականս :

Պէտք ունեցողը թող խմայնէ խըմ-
բողութեանս :

BIBLIOGRAPHIE

LA QUESTION D'ORIENT ET LA FRANCE

Par M. N. SELEUSCO.

L'état d'incessante fermentation dans lequel s'agitent les populations de l'Orient, constitue un danger permanent pour la paix de l'Europe qui voit, à chaque quart de siècle, sa sécurité compromise par une conflagration générale.

Cette situation déplorable est entretenue par le machiavélisme des grandes puissances, qui attisent l'incendie dans ces régions peuplées de races antagonistes, soit pour les annexer à leurs propres états, soit pour empêcher les puissances rivales de se les approprier.

M. Seleusco ne voit de solution à cette question qu'en organisant une confédération des divers peuples qui composent l'agglomération balkanique, ainsi que le préconisaient autrefois des publicistes tels que : Michelet, Quinet, Lamartine et Saint-Marc Girardin, et il engage vivement la France, qui a toujours soutenu la politique des nationalistes d'une manière désintéressée, à entrer délibérément dans cette voie, qui ouvre la seule issue conforme en même temps à la raison et au bien-être des peuples de l'Europe.

Rien qu'à ce titre, l'étude de M. Seleusco mérite d'être prise en sérieuse considération, indépendamment des renseignements pleins d'intérêt qu'elle fournit aux lecteurs sur ces contrées toujours grosses de points noirs.

Nous ne saurions trop engager nos lecteurs à lire cette intéressante brochure que l'on peut se procurer contre 1 fr. (mandat ou timbres) adresser à la Librairie des Deux-Mondes, Paris, 17, rue de Loos.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՕՏԱՐՆԵՐԻ ԱԶԳՈՒՄ

Փնոթի խմբագրողներ Մեծ. Պրն. Արգար Յովհաննէսեանի կողմէն տրուած մի հրատարակական դասախոսութիւնն է Հայկական խնդրին նկատմամբ թիֆլիսի ժողովարանին մէջ 1879 թ. մայիսի 17ին : Կը ներկայացունէ Եւրոպացիներին նկատողութիւնները Հայերի մասին և կը նկարագրէ Լոն-տոնի Անգլո-Հայկական Մասնաժողովի արած միջնորդ 1878 յուլիան , Հայկական խնդրին համար : Կը ծախուի «Արմէնիա»ի խմբագրատունն : Գինն է 1 ֆր. , փոստի ծախքը մեր վրայ :

ԾԱՆՈՒՅԻՐՔԵՐ

«Արմէնիա»ի խմբագրութիւնը բա-
տոյցած է Ս. Էջմիածնի Մայր-Աթոռ-
նի վանքէն հրատարակուած հետեւե-
ալ գիրքերն , որոնք իրենց առջեւ
նշանակուած գիներով կը զրկուին
ցանկացողներին , փոստի ծախքը խըմ-
բագրութեան վճարուելով : Գինը
կանխիկ չորհուած գիրք չըրկուիր :

1. ՀԱՅՍՏԱՆԻ ԱՆՈՒՅԻՐՔԵՐ ԶԱՆԱՊԱՐՀՈՐ-
ԴՈՒԹԻՒՆ Ի Հայոյ և ի Վերս (Դիտո-
ղութիւնը ի վերայ առնելն և ընկե-
րական կենաց , բարոյց և սովորու-
թեանց ազդեաց ընկերաց ընդ մէջ
Սեաւ ծովու և Կասպից) : Հայոց, Վը-
րաց , Օսէթներ , Եզդիներ և այլնի
վրայ ընտանեկան , անտեսական , կը-
րօնական և այլ հետաքրքիր տեղե-
կութիւններ պարունակող այս գիրքը
Հայերէնի թարգմանած է պարզ դը-
րաբար լեզուով Գեորգ Սեփաթեանի ,
Սեդրակեան , այժմեան Սեպեհորդեան
Վրաստանի և Իմէրէթի Հայոց : 2 ֆը-
րանք 80 սանթիմ :

2. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼ ՎՐԱՊՏ. Ի
Դավթիսեայ . Փրկչական 1605 թը-
ւականէն սկսեալ մինչև 1663 , Հայ
ազգի գլխին անցած դէպքերի ման-
րամաս պատմութիւնն է որոյ մէկ
մասին ինք անձամբ ակնդատես եղած
է պատմագիրը : Էջմիածնի աթոռն
կրած ներդրութիւնները օտարազգի իշ-
խաններ և երբեմն ալ նոյն իսկ կա-
թողիկոսներ ձեռքէն , Շահարատի
օրով եղած հայկական դառնականու-
թիւնն , Արարատ նահանգի և Վաս-
պուրականի մէջ պատահած սրտա-
շարժ դէպքերն , Հայերի նահատա-
կութիւններն , Պարսիկներ և Օսման-
ցիներ պատերազմներն և այլ խիստ
հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ
կը պարունակէ : 7 ֆրանք :

3. ՀՆՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՐՆԵՆԵԱՅ Ի գա-
ւառին Երմիակու . գրեց Արիտակէս
Վ. Սեդրակեան : Միւսեայ աշխարհի
Երմիակ գաւառին որ մեր ազգային
պատմութեան մէջ ոչ պակաս նշանա-
ւոր տեղ բռնած էր երբեմն , շէն-
քերն և պատմական ու գրական հը-
նութիւնները և այլն կը ծանօթացունէ :
1 ֆրանք 40 սանթիմ :

4. ՆԻԿՈԼ ՆԵՊՈՍԻՊՈՍ և պատմու-
թիւն դարձին հայկազանց Լեհաստա-
նի ի կաթողիկոսութիւն . (Երկուսիրու-
թիւն Դարբիլէ Եպիսկոպոս Այվազ-
եանի) 1 ֆրանք :

5. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽԱՅԿՈՒԹԻՒՆ և թագաւորութեան երուսաղէմայ
(11րդ և 12րդ դարերին մէջ Եւրոպայի
ունեցած վիճակը և Խաչակրութեան
պատմութիւնը կրեւելոյէ : Թարգմա-
նելը Պ. Հ. Ա. Սեպեհորդեան , աւել-
ցուցած է նաեւ ծանօթութիւններ
Ռուբինեանց տէրութեան վերաբեր-
եալ որոնք յարաբերութիւնն ունեցան
Խաչակրներին հետ) : 1 ֆր 50 ս.

6. ՔՆԱՐ ՄՇԵՆՅՈՅ ՆԻ ՎԱՆԵՅԻՈՅ
(Մշեցիներ և վանքիներին անտիպ
երգերն որոնք ժողոված է Գեորգ Սե-
փաթեանի Վ. Սեդրակեան) : 1 ֆր.

7. ԼԱՍԱՐԱՆ անուն հետեւեալ տեա-
րակներն որոնք հոգեւոր պատմու-
թիւններ և օգտակար տեղեկութիւն-
ներ կուտան , կը ծախուին խրաքան-
չիւրը 35 սանթիմ

Ս. Պատմութիւն վարուց Մեծին
Ներսէսի Հայրապետին մերոյ :

Բ. Կոստանդնուպոլսոյ առումն
Յոսանեանց յամի ճեռուն 1453 :
Գ. Նգիպատի հնութիւնները :

ԳԱՄԱՌ-ԳԱՌԱՅԻՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՆԱԹԻՒՆՔԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Թիֆլիզի հայ. գրք. հրատարկ. քննարկ.»
==

Մեծանուն բանաստեղծ Գառնու-
Քաթիպարի (Ռ. Պատկանեանց) տա-
նաւորները պարունակող մի գիրք է
176 երեսներէ բաղկացած : Սկիզբը
գրուած է հեղինակին պատկերը : Գա-
ռնու-Քաթիպարի բանաստեղծութիւն-
ներէ մի քանին արդէն ծանօթացու-
ցած լինելով մեր ընթերցողներին , ա-
ւելորդ կը համարենք գրել այդ մա-
սին :

Կը ծախուի «Արմէնիա» լրագրի
խմբագրատունը ի գին 1 ֆրանք և
75 սանթիմի : Մարտէյլէ գաւառ ամեն
տեղի համար 2 ֆրանք փոստի ծախ-
քովն հանդերձ :

ԸՆԴՈՐԶԱԿ ՕՐԱՅՈՅՈՅ 1887 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՄԱՆԴԱՆՈՅ

ՏՊԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՆԵԱՆ
(Արամեան)

1887 տարւոյն Ընդարձակ Օրացոյցն
հրատարակուեցաւ նախորդ տարինե-
րէ շատ աւելի ճշիւ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒՆ

Բայի բուն Օրացոյցէն կը պարու-
նակէ հետեւեալ վիճակագրական կա-
րեւոր գիտելիքներն . Օսմանեան կայս-
րութիւն , — Աւագանի կայսերական
պալատան , — Նախարար Բ. Գրան ,
— Մեծ պաշտօնատարը Մայրաքա-
ղաքի , — Հրամանատարը բանակաց ,
— Կուսակալը նահանգաց , — Պատ-
րիարքանք և ազգապետը , — Օսմա-
նեան դեսպանը , — Դեսպանը օտար
տէրութեանց , — Վիճակագրութիւն
Օսմ. կառավարութեան , — Հայազգի
ստանդանուորը և պաշտօնեայք Օսմ.
տէրութեան , — «Հայրապետութիւն
Հայոց» , — Եպիսկոպոսներ , — Աղդ-
կեղերական վարչութիւն , — Յանձ-
նաժողովը , — Պաշտօնեայք Պատրիար-
քարանի , — Առաջնորդութիւնը Թուր-
քիոյ , թեմը նոյն և տունը , — Հու-
վուրութիւն , — Մայրավանք Թուր-
քիոյ , — Թաղօրայք Կ. Պոլսոյ , — Հա-
մադուար թաղօրէից , — Բարեգոր-
ծական և կրթական հաստատութիւն ,
— Առաջնորդութիւնը ի Ռուսաստան
և այլն , — Մայրավանք ի Ռուսաստան
և այլն , — Կայսերական գերդաստան
Ռուսիոյ , — Հայազգի ստանդանուորը
և պաշտօնեայք Ռուսական , Պարսկա-
կան և այլնայլ տէրութեանց , — Հուլ-
մեական Հայ հասարակութիւն , — Բո-
ղոքական Հայ հասարակութիւն , —
Դասաւանդ պետական ուսումնարա-
նի , — Բժշկը քաղաքական և զինուո-

րական , — Փաստաբանք , — Արուեստա-
գէտք , — Լրագիրք , — Հեռագրութիւն ,
Թուրքիոյ և միջազգային , — Եւրոպական
միջազգային թղթատարութիւն , — Եւ-
րոպական նամակատուն , — Յամաքային
թղթատարութիւն Ասիական Թուր-
քիոյ , — Ժամացոյց սուրհանդակաց Օսմ.
միջազգային թղթատարութեան , — Յու-
ցակը երթեւեկութեանց շողենաւուց
այլնայլ ընկերութեանց , — Պատկեր 1887
թուին , — Վիճակագրութիւնը օտար
տէրութեանց , — Աղդք , — Ծանուցմունք :
Ներկայ տարւոյ Ընդարձակ Օրա-
ցոյցի ընդարձակութիւնը 320 երես-
ներու բարձրացած է :

Կը ծախուի «Արմէնիա» լրագրի
խմբագրատունը : Գինը 75 սանթիմ
փոստի ծախքը կը վճարէ խմբագրա-
տունը :

Պարզ ՕՐԱՅՈՅՈՅ որի մէջ կայ
Վեհ. Մակար Կաթողիկոսի պատկե-
րը , կը զրկուի փոստով 30 սանթիմի
փոխարէն :

ԲԱՅՅԻՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԿԱՅԾԵՐ

ՀԱՏՈՐ Ա

Ազգային վիպագիր Պրն. Բաֆֆի
գործերին մէջ առաջին տեղը կը գրա-
ւեն ԿԱՅԾԵՐԸ : Այս գիրքը կը ծանո-
թացունէ ընթերցողը տաճկական և
պարսկական Հայաստանի գլխաւոր
տեղերին հետ , հետաքրքրաշարժ տե-
ղեկութիւններ կուտայ քաղաքի զա-
նազան ցեղերի և հայերի դրութեան ,
վարքի և բարքի մասին : Նա յոյց կը
տայ այն ծրագիր որին պէտք է հե-
տեւին Հայաստանի մէջ գործել ու-
ղղներն : Մի խօսքով թէ իրը ազ-
գային ընտիր վիպասանութիւն և
թէ իրը հայրենասիրական գործու-
նէութեան վարդապետարան և ծրա-
գիր , որ ժամն է որ պատուի այս գիրք
ամեն հայրենասէր Հայի տուն :

Կը ծախուի «Արմէնիա»ի խմբագ-
րատունը : Գին 7 ֆրանք , փոստի
ծախքովն :

ԼԵՒՈՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Կրկնակի վերջին թագաւոր Լեւոն
Լուսինեանի որ կը հանդէպ Փարիզ ի
Սէն-Տընի Կեղեցականաց վանքին մէջ ,
չիրմին պատկերը կը դնուի «Արմէ-
նիա»ի խմբագրատունը : Շիրմին վրայ
կայ , տապանադիրէն զատ , և Լեւոն
թագաւորի արձանը :

Պատկերի գինն է 60 սանթիմ :
Խմբագրութիւնն կը վճարէ փոստի
ծախքը :

ՏՆՈՒՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փոքրոգայեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.